

COĞRAFYA DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI HAKKINDA DÜŞÜNCELER

Yrd. Doç. Dr. Alaattin KIZILÇAOĞLU*

ÖZET

Hızla gelişen dünyamızda eğitim programlarının sürekli geliştirilmesi, gelecek nesillere daha çağdaş olanaklar sunmak ve bilinçli vatandaşlar yetiştirmek açısından son derece önemlidir. Yeni müfredat ile güncellenmesi sürekli ertelenen coğrafya öğretim programına yeni bir vizyon kazandırılmıştır. 2005–2006 eğitim-öğretim yılında ilk kez 9.sınıflarda uygulanacak olan yeni coğrafya müfredatı ile liselerde coğrafya dersinin itibarının artacağı sanılmaktadır. Ancak söz konusu program tetkik edildiğinde doğal olarak tenkit edilecek bazı hususlar tespit edilmiştir. Bu makalede coğrafya öğretim programının açıklamalarına, amaçlarına, öğrenme alanlarına, ölçme-değerlendirme ve tablolarına ilişkin eleştiriler ve öneriler sunulmuştur. Yer yer de eski ve yeni müfredat kıyaslanarak, yeni müfredatımız sahip olduğu ayrıntıda göz önüne alınarak pek çok açıdan övülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Coğrafya Eğitimi, Lise, Müfredat

THOUGHTS ABOUT GEOGRAPHY COURSE PROGRAM

ABSTRACT

It is very important to update curricula in order to teach our upcoming generations as responsible and aware of the contemporary issues around the world. Our geographic education curricula gained a new vision with the new geography course program-2005. It is expected that with this program, the importance of geography courses in high school would be better. However, when the program was examined, it is seen that there are some areas need to be criticize. This study, examine the whole program and put on the table some controversial issue in the text, finally, it gives some suggestion on them. In addition, it some times gives comporations the new program with previous one.

Key Words: Geography Education, High School, Curriculum

---

* Balıkesir Üniversitesi, Necatibey Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı.
e-mail: alaattin@balikesir.edu.tr

GİRİŞ

Coğrafya, Türkiye’de lise müfredatının ana derslerinden birisidir. Coğrafya dersi uzun yıllar son derece sade, ayrıntıdan yoksun bir müfredata mahkûm edilmiştir. Akademisyen coğrafyacılar tarafından üretilen yayınlarda, coğrafya öğretim programımızın uygar dünyanın coğrafya müfredatları ile kıyaslandığında pek çok eksiklere sahip olduğu vurgulanmıştır. 2005–2006 eğitim-öğretim yılında ilk kez 9.sınıflarda uygulanacak olan yeni coğrafya müfredatı ile ciddi bir değişim gerçekleştirildi. Şimdi, uygulamaya konan bu program› ana hatlar› ile tanımaya çalışalım.

Coğrafya dersi öğretim programında sırasıyla şu konulara yer verilmiştir: Türk milli eğitiminin genel amaçları, programın uygulanması ile ilgili açıklamalar, programın genel amaçları, coğrafya dersi öğretim programı hakkında, programın vizyonu ve ilkeleri, program yaklaşımı, programın temel öğeleri (beceriler, kavramlar, değerler ve tutumlar), öğrenme alanları, ölçme ve değerlendirme, coğrafya öğretim programı (9., 10., 11. ve 12. sınıfların her biri için doğal sistemler, beşeri sistemler, mekansal bir sentez:Türkiye, küresel ortam:bölgeler ve ülkeler, çevre ve toplum), coğrafi beceriler ve uygulamalar, sözlük ve kaynakça (MEB, 2005).

Geliştirilen coğrafya öğretim programında müfredatın güncellenmesinin gerekçesi şu şekilde ifade edilmiştir: Günümüz dünyasını anlama ve anlamlandırmada eğitim programlarının sürekli geliştirilmesi, gelecek nesillere daha iyi imkânlar sunmak ve bilinçli vatandaşlar olarak yetiştirilmelerini sağlamak açısından son derece önemlidir. Özellikle coğrafya gibi bilginin sık sık güncellenmesi gereken bir alanda program geliştirme daha da önem taşımaktadır (MEB, 2005).

Yeni coğrafya müfredatının özü, program yaklaşımı başlığı altında verilen metinle şu şekilde özetlenmiştir: Geliştirilen Coğrafya Dersi Öğretim Programı'nda konular, öğrencilerde coğrafi bilinç oluşturacak nitelikte bütün olarak ve sarmal bir şekilde ele alınmış, program öğrenme alanları, kazanımlar ve öğretim etkinliklerine dayalı olarak düzenlenmiştir. Coğrafya Dersi Öğretim Programı'nda bilgi, beceri, değer ve tutum açısından denge gözetilmiş, öğrenme sürecinde öğrencinin yaşantıları dikkate alınmıştır. Program sadece sınıf içi değil, sınıf dışı etkinlikleri de kapsamaktadır. Program yaklaşımı; öğrenme-öğretme süreçleri, ölçme-değerlendirme metotları ile öğretmen ve öğrencinin rolüne bakış açısından, ortaya koyduğu aktif sınıf kültürüyle coğrafya öğretiminde yeni bir anlayışı kapsamaktadır. Bu anlayışla Coğrafya Dersi Öğretim Programı öğrenci merkezli yaklaşımlar, dolayısıyla da, aktif öğrenme ve kuramsal temelleri açısından yapılandırmacılığı önemsemektedir (MEB, 2005).

Bu çalışmada, liseyi bitiren öğrencilerin yeterli düzeyde coğrafi bilgiye, coğrafi bilince sahip olmalarını sağlamak amacıyla oluşturulan coğrafya öğretim programına yönelik tenkitlerde bulunulacaktır. Şimdi sırasıyla coğrafya öğretim programının açıklamalarına, amaçlarına, öğrenme alanlarına, ölçme-değerlendirme ve tablolarına ilişkin eleştiriler ve önerilere değinilecektir.

2. COĞRAFYA DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ UYGULANMASI İLE İLGİLİ AÇIKLAMALARA YÖNELİK TENKİTLER

Coğrafya dersi öğretim programının uygulanması ile ilgili açıklamalara ilişkin 1.maddede (MEB, 2005), “Öğrencilerin yaşadıkları alandan başlayarak ülkemiz ve tüm dünya ile ilgili *coğrafi bilinç kazanmalar*», **gelecekteki yaşantılarında** etkin bir şekilde kullanabilecekleri bir donanıma sahip olmalarını amaçlayan coğrafya öğretim programı “Coğrafya” dersi adı altında **9.sınıf**

itibaren 12.sınıf kadar her yıl okutulmak üzere **tasarlanmıştır**. Program yapılandırmacı yaklaşım temelinde öğrenci merkezli ve **sarmal bir yapıya** sahiptir. Bu nedenle sınıflar arası ilişkilendirme çok önemlidir. Coğrafya öğretmeni öğrencilerin bilgi, beceri, değer ve kavram boyutlarında hazır bulunuşluk düzeyini dikkate almalıdır. Ayrıca ilköğretim düzeyinde sosyal bilgiler ve fen bilgisi derslerinde verilen **konular** dikkate alınarak öğrencilerin ön bilgilerinden yararlanılmalıdır.” denmektedir.

Bu maddede geçen “Öğrencilerin... gelecekteki yaşantılarında etkin bir şekilde kullanabilecekleri bir donanıma sahip olmalarını amaçlayan coğrafya öğretim programı” ifadesine programın genel amaçları içerisinde de mutlaka yer verilmelidir. Çünkü coğrafya eğitiminin temel amaçlarının arasında öğrencilerin okulda kazanmış oldukları coğrafi bilgileri gelecekteki yaşantılarında kullanabilmeleri yer alır.

Program lisenin tüm sınıflarına yönelik düzenlemiş olduğundan “...9.sınıftan 12.sınıf kadar” ifadesi yerine “9.sınıftan 12.sınıf sonuna kadar” ya da “lisenin tüm sınıflarında” denmesi gerekmektedir.

“...sarmal bir yapı” ifadesinin sözlükte açıklamasına yer verilmelidir. Çünkü eğitim literatürüne yeni giren bu tür kavramları bilhassa liselerde uzun yıllar coğrafya öğretmenliği yapan öğrencilerin anlaması güçtür.

“...9.sınıftan itibaren 12.sınıf kadar her yıl okutulmak üzere tasarlanmıştır” ifadesinde “tasarlanmıştır” ifadesi yerine “planlanmıştır” ifadesinin kullanılması gerekmektedir. Program bu hali ile tasarlama aşamasını geçti, uygulamaya konuldu. Yirmi yıl sonra aynı müfredat uygulansa bu ifadeyi okuyanlar anlamsız bulabilirler.

Son cümlede “...konular” ifadesi yerine “coğrafi bilinci kazandırmaya yönelik bilgiler” ifadesinin kullanılması daha yerinde olacaktır.

Programın uygulanmasına yönelik açıklamaların bu ilk maddesi dört farklı konudan söz etmektedir. Bunlar; öğrencilerin coğrafi bilinç kazanmaları, edindikleri coğrafi bilgileri gelecekteki yaşantılarında etkin bir şekilde kullanmaları, öğrenci merkezli oluşu, ön bilgilerin kullanılması gibi hususlardır. Farklı konulara aynı madde içinde değinilmiş, her biri birbirinden bağımsız ve önemli hususlar olduğundan dolayı ayrı ayrı verilmesi daha yerinde olacaktır.

Coğrafya dersi öğretim programının uygulanması ile ilgili açıklamalara ilişkin 2.maddede (MEB, 2005), “**Coğrafya dersi yaklaşımı gereği** konulara bütünsel bir bakış açısı getirmiştir...” denmektedir.

“Coğrafya dersi yaklaşımı gereği” ifadesi ile başlayan bu açıklama maddesinde sözü edilen yaklaşımın ne olduğu açıkça ifade edilmeden ilk cümlenin bu ifade ile başlaması maddenin anlaşılabilirliğini zora sokmaktadır. “yaklaşımı gereği” ifadesinin anlaşılmasını sağlayacak bir açıklamanın bu maddede verilmesi zorunludur ya da bu ifade kaldırılmalıdır.

Coğrafya dersi öğretim programının uygulanması ile ilgili açıklamalara ilişkin 3.maddede (MEB, 2005), “**Coğrafya Dersi Öğretim Programında**, belirlenmiş kazanımlara yönelik konu sıralaması yapılmamıştır. Kazanımlar ardışık olarak ele alınmıştır. Programda kazanımların öngördüğü bir içerik sınırlaması söz konusudur. Öğretmen kazanımları gerçekleştirmesi koşuluyla; **çevre özelliklerini**, öğrenci grubunun ilgilerini, ihtiyaçlarını, beklentilerini, hazır-bulunuşluk düzeylerini ve dolayısıyla da ön bilgilerini dikkate alarak, Türk milli eğitiminin genel amaçları ve temel ilkeleri doğrultusunda, uygun çıkış noktaları, uyarıcı ve pekiştireç unsurlarını kullanarak çerçevesi belirlenmiş olan içeriğe bağlı oluşturacağı alt

başlıklar etrafında hareket etmelidir. Çevresel etkiler ve öğrenci grubunun sözü edilen özelliklerine uygun şekilde, güncellik ilkesi gözetilmek kaydıyla konuların işleniş süreleri planlanabilir.” denmektedir.

“Coğrafya Dersi Öğretim Programı” ifadesi tüm program metni içerisinde çok sık geçmekte, bazı yerlerde bu ifadenin ilk harfleri büyük, bazı yerlerde küçük verilmiş, metnin bütünü düşünüldüğünde çelişkili bir durum ortaya çıkmıştır. Bu ifadesinin standart yazım biçimi belirlenmeli, tüm metinde aynı kullanıma dikkat edilmelidir.

“çevre özelliklerini” ifadesi yerine “okulun bulunduğu yerel çevrenin şartlarını” ifadesinin kullanılması daha yerinde olacaktır.

Coğrafya dersi öğretim programının uygulanması ile ilgili açıklamalara ilişkin 4.maddede (MEB, 2005), “Coğrafyanın bütünsel yaklaşımına uygun olarak tüm konuları ve etkileşimleri vurgulayacak biçimde belirlenmiş olan altı öğrenme alanından biri olan “Coğrafi Beceriler ve Uygulamalar” öğrenme alanı, içeriği açısından tüm öğrenme alanlarının konu ve temaları ile **entegre** durumdadır. Bu nedenle diğer öğrenme alanları altında belirlenen kazanımlar hazırlanırken, söz konusu öğrenme alanının içeriği ile bu beceri ve uygulamalar ilişkilendirilmiştir. Dolayısıyla bu öğrenme alanı için ayrıca kazanımlar yazılmamıştır. Öğretmen bu durumu dikkate alarak kazanımların içeriğini ona göre değerlendirmelidir.” denmektedir.

“Coğrafi beceriler ve uygulamalar” öğrenme alanı bu açıklama maddesinde ifade edildiği gibi diğer beş öğrenme alanı ile ilişkili olup, ayrıca bir öğrenme alanı olarak verilmemesi gerekmektedir. “Coğrafi beceriler ve uygulamalar” öğrenme alanı tüm öğrenme konu ve temaları ile entegre durumda ise bu ilişki kendi içinde

bir düzenleme ile verilebilirdi. Ayrıca bu maddede geçen “entegre” ifadesi yerine Türkçe karşılığı olan “bütünleşmiş” ifadesi kullanılmalıdır.

Coğrafya dersi öğretim programının uygulanması ile ilgili açıklamalara ilişkin 5.maddede (MEB, 2005), “Öğretmen coğrafyanın hayatın içindeki yerini, öğretim programında yer alan kazanımların edinilmesi halinde öğrencilerin bakış açılarının nasıl değişeceğini vurgulamak üzere **okul içi ve dışındaki olaylardan** yararlanmalıdır. Öğrencileri sık sık gerçek hayat problemleri ve çelişkili durumlarla karşılaştırmalı ve karşılaştıkları problemleri çözmeye edindikleri bilgi ve becerileri kullanabilmelerini sağlamalıdır. Örneğin, bilmedikleri bir şehirde yer bulmak için haritaya başvurmak, ev satın alırken evin konum analizini yapmak, **mahallesinde** karşılaştığı bir çevre sorununa çözüm üretmek veya bir fabrikanın kapatılması kararını tartışmak gibi gerçek hayatla bağlantılı olarak konular işlenmelidir.” denmektedir.

Bu maddede geçen açıklamalara ilişkin örnekler son cümlede verilmiştir. Bunlara “okul içi olaylara” ilişkin örneklerde eklenmelidir.

“...bilmedikleri bir şehirde yer bulmak için haritaya başvurmak...” ifadesinde geçen “harita” ifadesi yerine “kent planı” ifadesinin kullanılması daha yerinde olacaktır.

İlk cümlede geçen ifadelerin öğrenci gözünde inandırıcılığının artırılması amacıyla hazırlanacak olan ders kitaplarının metinlerinin bol bol örneklerle süslenmesi gerekmektedir. Öğrenci, öğretmenini dinlediğinde ya da ders kitabını okuduğunda verilen bu bilgiler benim hayatta işime yarar diyebilmelidir. Kitaplar bunu gerçekleştirmekten uzak kalıyorsa o halde yine görev öğretmene düşmektedir.

“...sağlamalıdır” ifadesi ile biten cümlede ne sağlayacak belli değildir. Cümlenin öznesi eksik verilmiştir. “Mahalle” ifadesi yerine “yerel çevre” ifadesinin kullanılması daha uygun düşecektir. Bu maddeye “öğrencilerden coğrafi bilgilerin güncel hayatta kullanımına ilişkin yaşadıkları çevreden örnekler vermeleri istenmelidir.” ifadesi eklenebilir.

Coğrafya dersi öğretim programının uygulanması ile ilgili açıklamalara ilişkin 7.maddede (MEB, 2005), “Coğrafya öğretim programında, eleştirisel düşünme becerisi, yaratıcı düşünme becerisi, iletişim ve empati becerisi, problem çözme becerisi, karar verme becerisi, bilgi teknolojilerini kullanma becerisi, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma becerisi, girişimcilik becerisi gibi genel becerilerin yanı sıra, coğrafya dersine ait harita becerileri, gözlem becerisi, arazi çalışma becerisi, coğrafi sorgulama becerisi, tablo, grafik ve diyagram hazırlama ve yorumlama becerisi, zamanı algılama becerisi, değişim ve sürekliliği algılama becerisi ile kanıt kullanma becerisi yer almaktadır. Öğretmen dersi planlarken hazırladığı öğretimsel işlerin tümünde yukarıda belirtilen becerilerin bir veya uygun olan birkaç tanesinin kullanılabileceği ortamlar oluşturmalıdır. Öğretmen sınıf içi etkinlikler ile geliştirdiği becerileri pekiştirmek için ödev veya projeler verebilir.” denmektedir.

Coğrafya öğretim programının genel amaçlarında yukarıda ifade edilen becerilere ilişkin her hangi bir metne yer verilmemiştir. Bu maddede geçen öğrencilere kazandırılması düşünülen becerilerin genelleştirilerek programın genel amaçları içerisinde de verilmesi gerekmektedir.

Güncellenen müfredatta eski müfredatta nazaran coğrafya eğitimi ile öğrencilere kazandırılması düşünülen becerilerin detaylı bir şekilde verilmesi önemli bir adımdır. Müfredatın içeriğinde bu hususa yeterince önem verilmesi sevindiricidir. Ancak bu maddede ifade edilen becerilerin dışında önem arz eden

becerilerde bulunmaktadır. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'nin Milli Coğrafya standartları (National Geography Standarts, 1994) kapsamında coğrafi sorular sorma becerisi, coğrafi sorulara cevaplandırma becerisi üzerinde önemle durulan becerilerdir. Bu ve benzeri beceriler yeni programda ihmal edilmiştir.

Bu maddede son cümleden bir önceki cümleye “öğretimsel işlerde kazandırılacak beceri sayısına ne kadar fazla olursa o kadar etkili olur” ifadesi eklenebilir. Bu açıdan uygun becerilerin kazandırılmasına katkıda bulunacak öğretmen kılavuz kitaplarının bir an evvel hazırlanması gerekmektedir.

Açıklamalara ilişkin 7.maddenin son cümlesinde “becerileri” ifadesinin ardından “kontrol etmek” ifadesi kullanılabilir.

Coğrafya dersi öğretim programının uygulanması ile ilgili açıklamalara ilişkin 8.maddede (MEB, 2005), “Program tablosunda yer alan açıklamalar bölümünde kazanımla ilişkili beceriler belirtilmiştir. Ayrıca başka bir tabloda da beceri kazanım ilişkisi daha açık bir şekilde gösterilmiştir. Öğretmen etkinliklerini düzenlerken her iki tablodan da yararlanabilir...” denmektedir.

Bu maddede ifadesi geçen birbirinden farklı iki tablonun içeriği hakkında bilgi verilmelidir. “Program tablosu” öğrenme alanlarına ilişkin kazanım ve etkinliklerin yer aldığı tabloların içeriğine açıklamalar bölümünde kazanımla ilişkili beceriler belirtilmiştir denilerek evvela programda geniş yer tutan bu tabloların içeriğinde sahip oldukları tanıtılmalıdır. İkinci cümlede söz edilen tablo ifadesinin “Coğrafi beceriler ve uygulamalara” ilişkin metinleri kapsadığı ifade edilmelidir.

Coğrafya dersi öğretim programının uygulanması ile ilgili açıklamalara ilişkin 11.maddede (MEB, 2005), “...Öğretmen soru sorduktan sonra, **2-3 dakika beklemelidir**. Öncelikle küçük veri kartları ve **olgu koleksiyonları** yerine,

öğrencilerin büyük fikirler, temalar ile karşılaşmalarına yönelik, becerileri ve değerleri geliştirici etkinlikler seçebilir. Örneğin, fiziki sistemlerin tümünü ortaya koyan bir kavram haritası üzerinde etkileşim vurgulanabilir. Öğretmen, önce bu konulara ilişkin öğrencilerin ön bilgilerini saptamalı, öğrencilerin araştırma yapmalarına, birbirlerinden ve ders kitaplarından öğrenebilmelerine uygun bir ortam sağlamalıdır. Öğrencilerin bireysel ya da grup olarak **birincil ve ikincil kaynaklar** üzerinde çalışarak, kendi anlayışlarını sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturmalarına yardımcı olmalıdır. **Oluşturmacı sınıfın** gerçek anlamda demokrasinin yaşandığı bir yer olduğu unutulmamalıdır.” denmektedir.

“...2–3 dakika beklemelidir” ifadesi yerine “sınıf düzeyine göre bir süre beklemelidir” denilebilir. Sorulan sorunun niteliğine göre her sınıf ortamında bu sürenin farklı olacağından yola çıkarak söz konusu ifade bu şekilde düzeltilebilir.

“olgu koleksiyonları” ve “oluşturmacı sınıf” kavramlarının anlamları sözlüğe eklenmelidir.

“birincil ve ikincil kaynaklar” ifadesinin yanı başında parantez içinde ne ile ilgili olduğu açıklanabilir ya da sözlüğe eklenebilir.

Coğrafya dersi öğretim programının uygulanması ile ilgili açıklamalara ilişkin 13.maddede (MEB, 2005), “...Genel anlamda arazi çalışmalarının doğal ortamda olması şart değildir. Kazanımlarla ilişkili olarak bir ticaret merkezi, gecekondulu mahallesi veya toplu konut alanı bu amaçla gezilebilir.” denmektedir.

“Kazanımlarla ilişkili olarak” ifadesinden sonra “örneğin” ifadesi kullanılmalıdır.

Coğrafya dersi öğretim programının uygulanması ile ilgili açıklamalara ilişkin 16.maddede (MEB, 2005), “Öğretmen fotoğraflar, haritalar, filmler, CD-ROM’lar ve benzeşim (simülasyon) programları, çoklu ortam (multimedya) ve hipermedya gibi araçlar; telekomünikasyon hizmetlerini (internet gibi) imkanlar ölçüsünde coğrafya dersinin bir parçası yapmalıdır.” denmektedir.

“Uydu görüntüleri ve hava fotoğrafları” ifadesi yukarıda verilen araçlar listesine eklenebilir.

Coğrafya dersi öğretim programının uygulanması ile ilgili açıklamalara ilişkin 18.maddede (MEB, 2005), “...Öğretmen, geleneksel değerlendirme araç ve yöntemlerini kullandığında öğrencilerde iraksak düşünmeye yol açacak iraksak sorular sorulmalıdır.” denmektedir.

“İraksak düşünme, iraksak sorular” kavramlarının anlamları sözlüğe eklenmelidir.

3. COĞRAFYA DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI’NIN GENEL AMAÇLARINA YÖNELİK TENKİTLER

Müfredatta genel amaçlar açıklamalar bahsinden sonra verilmiştir. Açıklamalar söz konusu genel amaçları gerçekleştirmek maksadıyla düzenlendiğinden amaçlar ifade edildikten sonra açıklamalara yer verilmesi daha yerinde olacaktır. Programın genel amaçları programda yer alan tüm kazanımları kapsayacak şekilde düzenlenmelidir. Ancak programda yer alan kazanımların tümü tetkik edildiğinde bazı kazanımların genel amaçlar içerisinde yer almadığı anlaşılmaktadır.

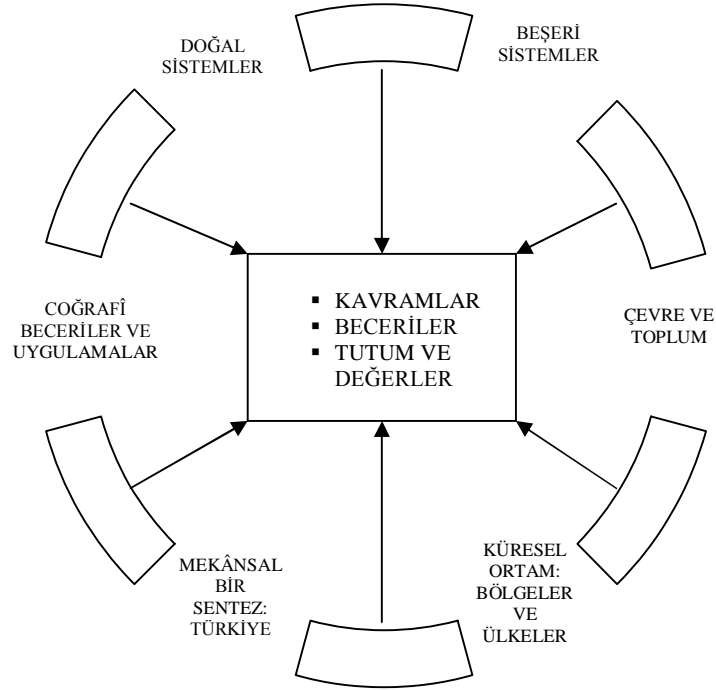
Coğrafya dersi öğretim programının genel amaçlarının 9.maddesinde “Öğrenci kalkınma süreçlerinin doğayla uyumlu kılınmasının önemini kavrar.” denmektedir. Bu cümlede anlatılmak istenen fikrin içeriği düşünüldüğünde bu ifadenin yerine “Öğrenci sürdürülebilir kalkınmanın önemi kavrar” ifadesi kullanılırsa kapsam geçerliliği artacaktır.

4. PROGRAMDA VERİLEN ÖĞRENME ALANLARINA YÖNELİK TENKİTLER

Coğrafya dersi öğretim programının çatısı (Şekil 1) tetkik edildiğinde, “Doğal ve beşeri sistemler” öğrenme alanlarında genel coğrafya yaklaşımı, “Çevre ve toplum” öğrenme alanında konunun içeriğine göre genel ya da yerel coğrafya yaklaşımı, “Küresel ortam: Bölgeler ve ülkeler” ile “Mekânsal bir sentez: Türkiye” öğrenme alanlarında bölgesel coğrafya yaklaşımının varlığından söz edilmelidir.

“Coğrafi beceriler ve uygulamalar” öğrenme alanı, şekil 1’de görülen oklar üzerinde ifade edilebilir. Böylece beş temel öğrenme alanı ile “Coğrafi beceriler ve uygulamalar” öğrenme alanı arasındaki ilişkisi hem teorik olarak hem de şekil üzerinde gerçek anlamda yerini bulacaktır.

Şekil 1. Coğrafya Dersi Öğretim Programının Çatısı (MEB, 2005)

Coğrafya müfredatında öğrenme alanları konusunda geçen bir metinde “Coğrafya biliminin öğrenme alanlarının yapısı oluşturulurken eğitim-öğretim metotlarındaki gelişmeler, **günümüz** sosyal, ekonomik ve politik yapılar ve milli değerlerimiz dikkate alınarak şunlara dikkat edilmiştir.” denmektedir. Bu cümlede geçen günümüz ifadesi kaldırılmalıdır. Bu ifade ile kastedilen içinde bulunduğumuz zamandır. Uzunca yıllar müfredat değişmeden uygulanırsa günümüz ifadesi güncelliğini yitirecektir.

5. PROGRAMIN ÖLÇME-DEĞERLENDİRME BÖLÜMÜNE YÖNELİK TENKİTLER

Programda “9.Ölçme değerlendirme” başlığı altında verilen metinler programa bu bölümde bir pedagoji kitabı izlenimi vermektedir. Bu genel ölçme-değerlendirme bilgilerine coğrafya öğretim programında yer verilmesi uygun değildir.

Programda coğrafya eğitiminde değerlendirme başlığı altında verilen soru örneklerinden ikisini inceleyelim.

1.“Bir yerleşmenin şehir olarak değerlendirilmesinde hangi ölçütler değerlendirilir?” sorusunun içeriğine baktığımızda anlatım hatası yapılmıştır. Aynı soru cümlesi içerisinde iki defa “değerlendirme” ifadesi kullanılmıştır.

2.Değerlendirme bölümünde “İki ülkenin nüfus piramitleri verilmiştir. Piramitlerden biri İtalya’ya, diğeri Kenya’ya aittir. Piramitleri inceleyerek hangisinin İtalya’ya, hangisinin Kenya’ya ait olduğuna karar veriniz. Ülkenin adını piramidin yanına yazınız. Neden bu kararı verdiğinizi gerekçesiyle piramitlerin altına açıklayınız.” sorusu yer almaktadır. Verilen soru örneği incelendiğinde, öğrenci seviyesinin altında nispeten basit bir soru örneği sunulmuştur. Nüfus piramitlerinin taşıdığı derin anlam göz önüne alındığında daha kapsamlı ve nitelikli bir soru örneği bu kısma konulabilirdi.

“Coğrafya programı yaratıcı ve eleştirel düşünme, problem çözme, karar verme, araştırma, girişimcilik gibi genel becerilerin yanında, harita becerileri, küre ve atlas kullanma becerisi, gözlem, arazi çalışması, sorgulama, coğrafi sunum tekniklerini kullanma, zamanı algılama, kanıt kullanma, değişim ve sürekliliği algılama gibi coğrafi becerileri geliştirmesi ve bu konudaki önemli yaklaşımları kavratması bakımından öğrencinin eğitimine önemli katkılar sağlayacaktır.”

Yukarıdaki paragrafta yer alan cümlelere programın farklı yerlerinde defalarca yer verilmiştir. Bu ifadelerin sürekli yinelenmesine engel olacak bir düzenleme yapılmalıdır.

6. PROGRAM TABLOLARINA YÖNELİK TENKİTLER

Lise coğrafya programında geniş yer tutan kazanım, etkinlik örnekleri ve açıklamaları kapsayan tablolardan birini (Tablo 1) inceleyerek, değerlendirmede bulunalım.

Aşağıda bir örneği verilen tablonun açıklamalar kısmında ölçme ve değerlendirmeye ilişkin unsurlar semboller ile gösterilebilir. Yine açıklamalar kısmında yer alan her beceriye bir sembol verip, tekrar tekrar yinelenmesi yani yazılması engellenebilir. Belirlenen sembollerin taşıdığı anlam tablonun altında bir lejant ile verilebilir. Bu uygulama ile açıklamalar bölümü daha sadeleştirilmiş olacaktır.

Etkinlik örneklerini zenginleştirecek öğretmen kılavuz kitaplarına gereksinim vardır.

TABLO 1: Lise Coğrafya Ders Programı (9. Sınıf)

ÖĞRENME ALANI: E. ÇEVRE VE TOPLUM

KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
E.9.1. İnsanların gereksinimlerinden yola çıkarak doğal çevreyi kullanma biçimlerini örnekendirir.	 / / Doğayla Uyumlu Yaşam Davacının doğa, davalın insanlar olduğu insan-doğa ilişkisini tüm boyutları ile sorgulayan mahkeme simülasyonu hazırlar.	# Gözlem becerisi, arazi çalışma becerisi, sorgulama becerisi, tablo, diyagram, grafik oluşturma ve yorumlama becerisi, değişim ve sürekliliği algılama becerisi, kanıt kullanma becerisi kazanımla birlikte organize edilerek verilecek becerilerdir.
E.9.2. Doğal çevrenin insan faaliyetlerine etkilerini ve insanların doğal çevreye uyum süreçlerini karşılıklı ilişkileri çerçevesinde analiz eder.		
E.9.3. Örneklerden yararlanarak doğal ortamda insan etkisiyle meydana gelen değişimlerin sonuçları analiz eder.		 Bu kazanımlar için öğrenci ürün dosyaları, öz değerlendirme formu, dereceleme ölçeği, açık uçlu sorular, kısa cevaplı, çoktan seçmeli, boşluk doldurma, eşleştirme tipi testler kullanarak değerlendirme yapabilirsiniz.

 :Sınıf-okul içi etkinlik :Okul dışı etkinlik :İnceleme gezisi :Uyarı
X:Ders içi ilişkilendirme :Ölçme ve değerlendirme # Coğrafi beceriler

Kaynak: MEB, 2005.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yeni müfredata yönelik düzenlemeler ve uygulamalardan anlaşıldığı üzere bütün lise öğrencilerinin temel coğrafya eğitimi almalarına yönelik önemli adımlar atılmıştır. Ders kredilerinin artırılması coğrafya bilimi adına sevindirici olup, yeni

düzenleme ile örneğin genel liselerde haftalık toplam (sosyal bilimler, Türkçe-matematik, fen bilimleri alanları) coğrafya ders saati 16 saatten 28 saate çıkarılmıştır.

Yeni müfredatta coğrafyanın tanımına yer verilmemesi ciddi bir eksikliklerdir.

Programda coğrafyanın faydaları adı altında bir metne yer verilebilirdi. Program öğrencilere coğrafyanın geçmişi anlamalarına, günümüzü yorumlamalarına ve gelecek için planlar yapmalarına nasıl katkıda bulunduğuna ilişkin bilgiler içermelidir.

Coğrafya öğretim programı, öğrencilerin coğrafi bilgileri organize etmek için zihin haritalarını nasıl kullanacaklarını bilmeleri gerektiğini ifade etmeli idi.

Eski ve yeni coğrafya öğretim programları kıyaslandığında, programın açıklamalarına ilişkin metinler eski müfredatta yeniye nazaran daha açık, anlaşılır hazırlanmıştır.

Coğrafya öğretim programı tetkik edildiğinde metinde geçen tablo numaraları ile tablolara ait numaraların birbirini tutmadığı anlaşılmaktadır. Tablo numaralarına ilişkin bu hataların giderilmesi gerekmektedir.

Programda “Coğrafya dersi öğretim programı hakkında” adı altında bir ana konu başlığına yer verilmiştir. Bu başlık altında geçen metinde nelerden söz edilmesi gerektiği sorunun cevabı bulunamamıştır.

Müfredatta Türkçe yazım kurallarına ve noktalama işaretlerine ilişkin hatalar bulunmaktadır. Bu hataların ilgili uzmanlar tarafından incelenerek düzeltilmesi gerekmektedir.

Programda sözlüğün, kaynakçanın ve İnternet adreslerinin alfabetik sıraya göre düzenlenmesinde bir takım hatalara rastlanılmıştır.

Kazanımların gerçekleştirilmesine ilişkin optimum kazanım süreleri haftalık olarak planlanıp, programda sunulabilir. Müfredatta ideal işleniş süreleri tabloların içerisinde verilebilir. Öğretmen şartlara göre kazanım sürelerini kendisi belirleyebilir. Ancak yine de bağlayıcı olmayacak şekilde uygun süreler tablolarda verilebilir.

Programın genel amaçlar, programda yer alan tüm kazanımlar kapsayacak şekilde düzenlenmelidir. Tablolara kazanımların hangi amaçla ilişkili olduğunu ifade etmek amacıyla, ilgili kazanımın karşısına programda yer alan amacın başındaki numara verilebilir.

Coğrafya dersi öğretim programı 12.sınıf D.12.9 numaralı kazanımda geçen “çatışma alanları” kavramına programın genel amaçlarında da yer verilmelidir.

Eski ile kıyaslandığında yeni müfredatta beceriler ile beceri-kazanım ilişkisi açık ve detaylı bir şekilde verilmiştir. Eski müfredatta değinilmeyen becerilere yeni müfredatta yer verilmiştir.

Programda görsel unsurlar bakımından zengin olması zaruri olan coğrafya ders kitapları ve kılavuz kitaplarının büyük ebatta basılması uygun görülmesi yerinde bir uygulama olarak dikkat çekmektedir.

KAYNAKÇA

- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (1983), **Ortaöğretim Kurumları Coğrafya Programı**. Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, Tebliğler Dergisi, Sayı:5639, Ankara.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (1992), **Ortaöğretim Kurumları Coğrafya Programı**. Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, Tebliğler Dergisi, Sayı:2357, Ankara.
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). (2005), **Coğrafya Dersi Öğretim Programı (9., 10., 11. ve 12. Sınıflar)**. Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara.
- National Geography Standarts. (1994), **Geography For Life**. Washington.